

MOPROFESA MS MAKHANYA, HLOOHO YA SEKOLO LE MOTLATSI

WA TJHANSELARA

YUNIVESITHI YA AFRIKA BORWA

KAMOHELO

HO THAKGOLWA HA SEKOLO SA AFRIKA SA DITABA TSA SETJHABA

LE MAJTHABA SA THABO MBEKI

*“Ho arabela ha diyunivesithi tsa Afrika ho tsamaiso e ntjha ya lefatshe kamora
Covid-19”*

LA 22 LWETSE 2020, 15:00 – 16:00

Ke isa diteboho ho

- Motsamaisi wa Lenaneo: Ngaka Geraldine Fraser-Moleketi, Setho sa Lekgotla la Boeletsisi la TMF le Tjhanselara ya NMMU
- Mopresidente Thabo Mbeki, Tjhanselara ya Unisa le Mosireletsisi wa Motheo wa Thabo Mbeki
- Ditho tsa Mekgatlo ya Boemedi le Dikamano tsa Dinaha
- Mong Busani Ngcaweni, Motlatsi wa Modula-setulo (lebitsong la Mong S Simelane, Modula-setulo wa Lekgotla la Unisa)
- Ngaka Brigalia Bam, Modula-setulo wa Motheo wa Thabo Mbeki
- Moprof Veronica McKay, VP: Ho ruta, Ho ithuta, Tshebedisano le Setjhaba le Tshehetso ya Baithuti
- Ditho tsa Botsamaisi bo Ka Sehloohong le bo Atolositsweng
- Mong Max Boqwana, CEO: Motheo wa Thabo Mbeki
- Ditho tsa Boto ya Motheo wa Thabo Mbeki

- Moprof Sibusiso Vil-Nkomo, Motsamaisi wa Sekolo sa Afrika sa Ditaba tsa Setjhaba le Matjhaba sa Thabo Mbeki
- Mof Chigomezgo Gondwe ya tlo etsa thoko
- Ditho tsa basebetsi tsa Sekolo sa Afrika sa Ditaba tsa Setjhaba le Matjhaba sa Thabo Mbeki
- Basebetsi ba Unisa le baithuti
- Ditho tsa bophatlalatsi ba ditaba
- Baeti ba hlompheeng, bo-mme le bo-ntate

Kea le dumedisa bohle thapameng ena. Kea tseba hore ke bua lebitsong la Lekgotla, Senate, botsamaisi ba phethahatso, basebetsi le baithuti ha ke fana ka thooletso ya rona ketsahalong ena e ntle e tla ba nalaneng ya rona ya ho thakgolwa ha Sekolo sa Afrika sa Ditaba tsa Setjhaba le Matjhaba sa Thabo Mbeki.

Ke tlotla ho nna kajeno ho etsa puo e mabapi le, ntle le pelaelo sehlooho – mohlomong nka hla ka re sehlooho se tjhesang sa lefatshe – ha ho tluwa ho thuto e phahameng; ke hore, taba ya “karabelo ya diyunivesithi ho tsamaiso e ntjha ya lefatshe kamora Covid-19”. Kajeno ke tla be ke shebile hore na sena se sebetsa jwang diyunivesithing tsa Afrika. Diyunivesithi tsa Afrika di arabela jwang tsamaisong ya lefatshe le letjha la kamora Covid-19?

SELELEKELA

Dikutlwisiso tse tlwaelehileng tsa “tsamaiso e ntjha ya lefatshe” di thehilwe hodima diphetoho tse batlang di makatsa – motho a ka ba a re tse sa tlwaelehang – dipolotiking tsa lefatshe le ditekanyo tsa matla tse nang le bokgoni ba ho fetola maemo a lefatshe - hantle kapa hampe – ho ya ho tsamaiso e ntjha ya lefatshe. Tlhaloso ena e ananela le ho amohela ka tsela e sa hlakang lefatshe le ikopantseng le ho tshehetsana ha rona re le dinaha mme e hokahane ka botlalo le mohopolo wa “tsamaiso ya lefatshe e tshehetsang boitsebiso bo kopaneng, kutlwisiso le tharollo ya mathata a lefatshe a ke keng a rarollwa ke naha e le nngwe ka boyona. Seo re lokelang ho se hlokomela hape mabapi le tsamaiso ya lefatshe ke hore ho tshehetsana hona ho feta botho ho kenyelletsa tikoloho yohle le dintho tse phelang. Kahoo, botsitso le phetoho ya maemo a lehodimo ke boikarabello ba rona le tsona.

Tlhophiso e ntjha ya lefatshe kamora Covid-19, ka tsela e hlakileng e ne e ka baka motswako o seng o ntse o le matla wa sewa sa lefatshe seo tsela ya sona e nang le bonnete bo fokolang hajwale mme seo phello ya sona e senyang meruo le ditjhaba tsa lefatshe. Ha ho na pelaelo hore Covid-19 e potlakisitse pherekano ya lefatshe e seng e ntse e le teng mme e tlang dikgohlano tse ngata tsa lefatshe tseo re di lemohileng dilemong tse mmalwa tse fetileng. Ka nako e tshwanang, mme ka mokgwa o makatsang, Covid-19 e qobella mofuta wa

boitsebiso bo kopaneng, kutlwisiso le tharollo ya (tsamaiso ya lefatshe) bothata bona ba lefatshe, boo tharollo ya bona e fetang bokgoni ba naha e le nngwe.

BOEMO BA THUTO E PHAHAMENG

E reng ke behe boemo ba hajwale ba thuto e phahameng. Ke tla bua hakgutshwanyane.

Tlhokahalo ya thuto e phahameng e hakanngwa hore e tla hola ho tloha ho baithuti ba dimilione tse 97 ka 2000 ho isa ho ba fetang dimilione tse 262 ka selemo sa 2025 (UNESCO, 2009: 10) - sena se tswa motheong wa dimilione tse 68 ka 1991 (UNESCO, 2006: 21). Bongata, haeba e se diyunivesithi tsohle, haholo-holo tsa dinaha tse tswelang pele moruong, di bile le kgolo e potlakileng ya palo ya baithuti le ditlhoko tse tswelang pele tsa phihlello. Ha re ntse re ya pele ho ya lekgolong la bo 21 la dilemo, mme ho latela palo ya baahi e hakantsweng, haholo-holo Afrika, dipalo tsena di kanna tsa se be bohlokwa.

Ka nako e tshwanang, thuto e phahameng ya lekgolo la bo 21 la dilemo e kena bokamosong bo sa tsitsang bo etsang hore mohopolo wa thuto, karolo eo e e bapalang le sepheo di bake dipelaelo, mme le yona, karolo ya yunivesithi. Disosa tsa pherekano ya hajwale di kenyeletsa:

- Dikgohlano le dikgang tse mahareng a dibaka le tsa dipolotiki dipakeng tsa US le dinaha tsa Bophirima, hammoho le China le Korea e Leboya, mohlala, Brexit le “Trumpism” tse bakang matshwenyeho le dikgohlano tsa lefatshe mme di eketsa ho matshwenyeho a pota-potileng bokgoni bo holang ba kgohlano ya kamoso boemong ba lefatshe.
- Lefatshe le se nang meedi empa le ntse le tswela pele ho aroha le ho arohana le susumetswang ka ho eketsehileng ke dipalo tsa baahi tse fetohang.
- Matshwenyeho a mabapi le botsitso, toka ya setjhaba, teka-tekano le boetelli pele bo tswelang pele ba dinaha tsa Bophirima.
- Mathata a ntseng a eketseha a ditjhelete ka mokgwa wa ho fokotseha ha dithuso, ho phahama le ho se tsitse ha ditefiso tsa baithuti le maemo a maholo a dikoloto tsa baithuti.
- Matshwenyeho a mabapi le tswelopele ya thuto e phahameng ya matjhaba, haholo-holo ho baithuti ba tshelang meedi ho tswa dinaheng tse fapaneng, barupedi le barutehi, mme diyunivesithi tse ding di sentse di bona ho fokotseha ha dingodiso le kgiro. Sena se tla ba le ditlamorao tse tebileng tsa ditjhelete diyunivesithing tseo, haholo-holo dinaheng tse kang UK, Australia, US, Japane, Korea Borwa le New Zealand, tse itshetlehileng haholo ka tjhelete e kenang ya baithuti ba kante ho dinaha tsa bona bakeng sa botsitso le menehelo ya bona moruong wa bona wa naha. Mekgwa e meng ya ho etsa tjhelete e tla tlameha ho fumanwa.

- Bongata ba "ba nkang karolo" kapa baamehi (bafani ba poraefete le ba kgwebo) bao dipheo tsa bona le merero ya bona e fapaneng haholo le e nahannweng hona jwale kapa e rerilweng.
- Sewa sa lefatshe, se bitswang Covid-19, se ekeditseng diphephetso tse ntjha le ho mpefatsa tse ngata tse seng di ntse di le teng.

Ho itshetlehuwe ka tsena tsohle, le ho baka phetoho ya sekgahla e ntseng e tswela pele, **ke ho akofiswa ha boqapi ba theknoloji, ho eketseha ha dijithale, 4IR mme ha morao 5IR.**

Foramo ya Moruo oa Lefatshe (2109) e etsa kakaretso ya Phetoho ya bo 4 ya Indasteri ka tsela e latelang:

Phetoho ya Bone ya Indasteri e emetse phetoho ya mantlha ho latela tsela eo re phelang ka yona, eo re sebetsang le ho sebedisana le ba bang ka yona. Ke kgaolo e ntjha ntlafatsong ya batho, e nolofaditsweng ke dikgatelo-pele tse tshwanang tse sa tlwaelehang tsa theknoloji le tsa diphetoho tsa indasteri ya pele, ya bobedi le ya boraro. Dikgatelo-pele tsena di kopanya mafatshe a bonahalang, a dijithale, le a tlhaho ka ditsela tse hlahisang tshepiso e kgolo le kotsi e ka bang teng. Lebelo, bophara le botebo ba phetoho ena di re qobella ho nahana hape hore na dinaha di ntlafala jwang, hore na mekgatlo e theha boleng jwang le hore na ho bolelang ho ba motho. Phetoho ya Bone ya Indasteri e mabapi le phetoho e fetang e tsamaiswang feela ke theknoloji; ke monyetla wa ho thusa motho e mong le e mong, ho kenyeletswa baetapele, baetsi ba maano le

batho ba tswang dihlopheng le ditjhabeng tsohle, ho sebedisa ditheknoloji tse kopanyang ho theha bokamoso bo kenyeletsang, le bo shebaneng le batho. Monyetla wa nnete ke ho sheba ka nqane ho theknoloji le ho fumana ditsela tsa ho fa batho ba bangata bokgoni ba ho ba le tshusumetso e ntle ho malapa a bona, mekgatlo le setjhaba (leq. 1).

Bakeng sa ditheo tsa thuto e phahameng ditjhabeng tsa dinaha tse tswelang pele, dikarolo tsa "kotsi" le "tshepiso" di sebetsa e le nnete. Ka lehlakoreng le leng, ba bangata ba sokola ho sebedisa kgokahano e ke keng ya bapiswa ya matla a moruo le phedisano le a dipolotiki a ka bang kotsi, ha ka lehlakoreng le leng, bokgoni le tshepiso tsa 4IR di fana ka sethala sa ho fetohela bokamosong bo nang le toka, bo loketseng. Ntle le moo, jwalo ka ha ditheo tsa thuto e phahameng ditjhabeng tsa dinaha tse tswelang pele di lwantshana le maemo a tsona a tikoloho mabapi le 4IR (le boqapi ba theknoloji ka bobona), di tlamehile ho sebetsana le phetoho ya mantlha ya theo e tla hlokwa ho fumana molemo ho boleng ba yona le tshusumetso ena e ferekanyang, eo sena se tla ba le sona mabapi le boetapele le tsamaiso ya theo, mmoho le tlhokeho ya basebetsi (ditsebi tsa thuto le tsamaiso) le baithuti ba dilemo tsohle ho ithutolla le ho ithuta botjha bakeng sa bokamoso bo sa tiiseng letho.

Tlalehong eo sehlooho sa yona e leng "Bokamoso ba mesebetsi: botsitso ba bokgoni", Foramo ya Moruo wa Lefatshe (2016) e hakanya hore, "ka kakaretso, ka selemo sa 2020, karolo e fetang ya boraro ya tsebo ya mantlha ya mesebetsi e mengata e tla ba le tshekisetso ya bokgoni bo so nkwe bo le bohlokwa mosebetsing kajeno, ho latela ba arabetseng "(leq. 13). Ha dipalo tse ntseng di eketseha tsa diatekele di paka tahleho e kgolo ya mesebetsi le ho fokotswa ha mesebetsi, ha ho makatse hore ebe ho botswa dipotso mabapi le sepheo le bohlokwa ba thuto. Re rutela mang, hona ka lebaka lefe?

Qetellong, mmoho le disosa tsena ho tllile mokgwa o hlokomelehang wa ho hodisa "kgethollo" e kgannwang ke maemo thutong e phahameng ka kakaretso, mme le seo, karohano, kapa jwalo ka ha barutehi ba bang ba e bitsitse, "ho hlopholla le ho hlopha botjha" ha thuto e phahameng ka dihlopha tsa dinaha tse fapaneng, ditikoloho le naha ka boyona, tse sebetsanang le ditlhoko ka kotloloho bakeng sa maemo a tsona. Sena se potlakisitswe le ho mpefatswa ke Covid-19.

TSHUSUMETSO E AKARETSANG YA COVID-19

Sewa sa Covid-19 se hlahisitse ho se lekane ho hoholo ho teng ditjhabeng tse tswetseng pele le tse tsoelang pele ha ho tluwa ho phihlello ya ho ithuta ka ho kgetholoha, le ho disebediswa tse loketseng tsa ho ithuta le marang-rang ka bo ona. Ha sewa sena se hlasela, mme ho behwa mehato ya ho kwalwa, batswadi ba bangata,

matitjhere, bana le baithuti ba ile ba qobellwa ho dula malapeng, ba arolelana disebediswa le phihlelo ya inthanete, moo tsena di neng di le teng, bakeng sa thuto ya lapeng le dithuto tsa thuto e phahameng.

Ho bile le moferefere ditheong tse ngata wa ho fetohela ka botlalo inthaneteng ho seo ba bangata ba se bitsitseng "thuto e hole ya maemo a tshohanyetso". Ho fihlela hajwale e bile boiphihlelo bo tebileng. Ho bile le tlhokomelo e sa thabiseng ho ba bangata, ya hore Thuto e Bulehileng, Ka ngollano, le ya Marang-rang ke moralo o fapaneng wa thuto o hlokang mefuta le maemo a boiphihlelo a yona, ho tloha ho moralo wa thuto le phano ya thuto ya boleng bo phahameng, ho ya ho ho netefatsa hore disebediswa tsa IT tse loketseng di teng ho nolofatsa ho ruta marang-rang le ditsamaiso tsa ditheo.

Ho na le tlhokomelo ya hore batho ba ke ke ba be ba se ba fetohela *inthaneteng* feela. Ke ba fokolang feela ba ileng ba hlokomela ho rarahana ha mokgwa ona wa ho ruta mme boholo ba bona ba ne ba sa itokisetsa ka botlalo bakeng sa ditshenyehelo tse amanang le ona.

Ho feta moo, ho ile ha hlaka kapele hore matitjhere a mangata, batswadi le baithuti ha ba rate ho ithuta ka inthanete; hoo e leng hore, ba bangata ba kgethile ho tlohela selemo sena sa dithuto ka tshepo ya ho qala thuto ya sefahleho sefahlehong selemong se tlang. Sena se ka

hlokomelwa dipalo-palong tse fokolang haholo tsa ho ngodisa selemong sena se setjha sa dithuto tikolohong ya Leboya ka kakaretso.

Le ha ho se motho ya tsebang ka tiyo hore na sewa se tla re isa kae, re tla hloka ho sebedisa seo re seng re ntse re se tseba, e leng hore:

1. ***Batswadi ba ikakgetse ka setotswana thutong ya bana ba bona.***

Ka seo ho bile le ditebello tse ikgethang ka se lebelletsweng bakeng sa tjhelete ya bona - mme ba batla "boleng bakeng sa tjhelete ya bona". Ba batla ho hlahisa maikutlo, mme ka "maikutlo ao" ho tla ditebello tseo hangata di sa bontsheng kutlwisiso ya dinnete (mme seo sea utlwisisaha) ha ho tluwa mosebetsing o etswang ke barupedi. Mohlala, re bone batswadi ba bangata ba batla phokotso ya ditefiso tsa dithuto kapa ho se lefe ho hang hobane "ha ho na phano ya thuto". Maikutlo ana ha a ele hloko bongata ba mosebetsi o etswang dihora tse 24 le matsatsi a 7 ke basebetsi ba rutang ho hlopha botjha mananeo a thuto bakeng sa phano ya thuto ya marang-rang jwalo jwalo.

2. ***Baithuti ka bobona ba na le ditebello tse fapaneng mme ba ntse***

ba tswela pele ho nka boikarabello ba dithuto tsa bona. Karolong e ka leboya ya lefatshe, selemo se setjha sa dithuto se qala ka Lwetse mme e tla ba taba e thahasellisang ho bona boemo boo ho bona dingodiso di tlo fetoha. Leha ho le jwalo, tlhahisoleseding e se

e ntse e kena ya baithuti ba hanwang diyunivesithing tsa maemo a hodimo (leha ho ne ho na le dikamohelo tsa nakwana) motheong wa dimaraka tsa hoqetela tse fetotsweng ho ya tlase ho latela tshusumetso ya Covid-19 tsamaisong ya sekolo, ho sebediswa ditshebetso tsa melawana e behilweng ya ho lekanya e ipakileng e radilwe hampe mme e bontsha bopaki bo hlakileng ba kgethollo ya maemo le morabe. Sena se ile sa fella ka boipelaetso bo neng bo atile ba baithuti le matitjhere a UK ba neng ba halefile mme ka nako ya ho ngola diphoso tsena di bonahala di rarollotswe. Ketsahalo ena e fana ka temohisiso e kgahlisang mabapi le matla empa e le hore ho se nepahale hona ha melawana e behilweng ya ho lekanya matsohong a fosahetseng, dikotsi tsa ho itshetleha haholo ka theknoloji le matla le tshusumetso ya boitokiso ba setjhaba ho matitjhere a tsebang bokgoni ba baithuti ba bona le ba baithuti ba sa tshabeng ho tiisa ditebello tsa bona tse nepahetseng.

3. ***Ho ka etsahala hore diyunivesithi tsa Afrika Borwa le tsa Afrika di bone ho fokotseha dingodisong*** ka mabaka a tshwanang - tshitiso ya ditjhelete le ditshitiso tse bakilweng ke Covid-19. Re tla tlameha ho nahana ka tshusumetso ena e ka bang teng tlhopisong le moralong wa rona bakeng sa selemo se tlang sa dithuto.
4. ***Hape ho lokela ho hlokomelwa hore ditlwaelo tsa lefatshe di supa thahasello e ntseng e hola mananeong ao e seng a lengolo la***

degree ho mananeo a lengolo la degree, haholo-holo hara setjhaba se sotlehileng. Sena se hokahane le tlhoko ya tlhahiso ya ditsebo ya kapele ho eketsa menyetla ya mesebetsi. Sena se bohlokwa bakeng sa diyunivesithi tsa Afrika Borwa, haholo-holo mabapi le matshwenyeho a hajwale a dingodiso tsa setifikeiti le katleho e tlase le dikgahla tsa tlhahiso.

5. ***Karolo ya ho ruta, ho ithuta le ho etsa dipatlisiso e ntse e hlahlojwa ka hloko.*** Le ha ka lehlakoreng le leng, sewa sena se senotse matla a ho ruta le ho ithuta le bohlokwa ba kamano ya matitjhere le baithuti, se senotse ka mokgwa o tshwanang mefokolo e meng e mebe, e ka sehloohong hara yona boleng bo bakang dipelaelo le bohlokwa ba mananeo a thuto, mefuta ya thuto e sebediswang thupelong le mathata a fumanwang ha ho sebetswa botjha dikateng tse jwalo bakeng sa phano ya inthaneteng. Barupedi ba bang ka mokgwa o tshwanang ba senoletswe ho bontsha ho kgomarela mekgwa le ditlwaelo tse sa amaneng le ditlhoko le ditlwaelo tsa lekgolo la bo 21 la dilemo, hape le ho hloleha ho netefatsa hore dikateng tsa bona di maemong a ntlafetseng dithutong tsa bona. E ka ba nnete ho bolela hore ke barutehi ba utlwisitseng phetoho, mme ba amohela le ho kenya theknoloji dithutong, ba ikamahantseng le phetoho ena hantle le ka katleho. Ha e le hantle sewa sena se fane ka ho pepeseha le tlhokomediso ya nako e telele e kopaneng ya nako e telele ho

netefatsa bohlokwa ba mesebetsi ho latela ditlhoko le ditlhokahalo tsa lekgolo la bo 21 la dilemo lefatsheng le ntlafaditsweng. Dikateng le thuto ka bobedi di hloka ho hlahlojwa ka leihlo le shebileng ditlhoko tsa kamoso.

6. Se kgahlisang ke hore, ***sewa sena se file dipatlisiso tshehetso e hlokahalang haholo ya thahasello le tjheseho.*** Re hlokometse boemong ba lefatshe ka bophara, kontinente le Afrika Borwa hore karolo ya dipatlisiso e fetohile ho kenyelletsa dipatlisiso tse ikamahantseng le tshusumetso ya sewa sena. Dilaboratori di hlahisa di-PPE le dinyanyatsi tse bolayang dikokwana-hloko tsa matsoho, mme ho na le dipatlisiso tse ngata tsa tshebedisano-mmoho ka diene jwalo-jwalo. Motho o hlokomela thahasello e ntjhafaditsweng ha ho tluwa ditabeng tsa Bophelo bo Botle le Polokeho Mosebetsing, hammoho le ditsamaiso tsa bophelo bo botle ba keello le tlhokomelo ya bophelo bo botle, ditshebeletso tsa setjhaba le tshebedisano ya setjhaba le tshehetso. Dithuto tse sebedisang manollo ya dipalo-palo, ho hakanya le ho rala le tsona di kene ho tse tsebahalang haholo mme ho ka etsahala hore ka ntle ho dipatlisiso tseo eleng tsa thahasello hajwale, ho ka ba le keketsho ya dingodiso dithutong tsena.
7. Haeba ho kile ha e ba le kgwao, ho hlakile jwale hore ***thekenoloji e tla bapala karolo e eketsehileng phanong ya thuto ho thuto e***

phahameng. Tshebetso e akaretsang ya ho nahana botjha ka moralo wa thuto ya yunivesithi e ntse e tswela pele mme nka eketsa hore ke mohato o matla haholo o tla hloka sebete le mamello.

8. Monahano ona o motjha o kanna wa tlisa diphetoho tse ngata - tseo kaofela di tla ba le ditlamorao tsa ditshenyehelo. Tse ding tsa tsona di kenyelletsa:

- **maemo e fetohileng a tshebetso bakeng sa basebetsi**
- **mofuta wa baithuti oo re tla tseba ho o amohela**
- **ditlhoko tsa ditjhelete tse fetohileng/hlophisitsweng botjha karolong ya naha le diyunivesithi ka bobedi**

9. **Tlhodisano e tswang kante.** Le ha ho se ho buuwe ha ngata le ho ngolwa ka tlhodisano e tswang kante, sena se ntse se lokela ho lekangwa hang ha vaerase e se e laotswe ka ente, mme re kgutletse maamong a batlang a “tlwaelehile”. Mme leha ho ka nka nakwana ho kgutlela boamong bona bo lakatsehang, hang ha sena se etsahala, diyunivesithi di na le monyetla wa ho amohela dikarolo tsa ho ithuta ka marang-rang ha di ntse di fana ka melemo ya ditjhelete.

10. **Bokamoso bo sa hlakang le bo sa tsitsang ba lefatshe.**

Diyunivesithi di hloka bahlalefi ba hlwahlwa ba kgonang ho nka monyetla ka maemo a bakang kgwao a bokamoso ba rona

lefatsheng; di hloka ho fumana mekgwa e metjha ya ho amohela maemo a tsona a nnete, ha di ntse di fana ka boiphihlelo ba boleng bo hodimo ba ho ithuta bakeng sa baithuti ba tsona.

11. Ho hlakile hore **re tla hloka ho hlahisa moputso, ditjhelete, kante ho motheo wa moputso wa dithuso tsa rona tse tlwaelehileng mme re tlo tlameha ho beha dintho tse tlang pele ka pele le ka potlako.** Jwalo ka ditheo tsa thuto e phahameng re tla tlameha ho

- tsepamisa maikutlo ho seo re leng sona le karolo ya rona le tshusumetso ya rona naheng ya rona le kontinenteng, ho netefatsa hore kaofela re sebakeng se le seng ntlheng eo
- lebisa tlhokomelo le ho hohela baithuti ba tswang dinaheng tse ding bao dingodiso tsa bona di tla kenya tjhelete e ngata
- eketsa lenane la di-SLP (mananeo a makgutshwane a ho ithuta) ho eketsa tjhelete
- fokotsa palo ya mananeo a setifikeiti mme re hodise mananeo a rona a lengolo la degree
- sheba matla a rona a kelello le menyetla ka leihlo la ho kenya tjhelete. Re lokela ho nka monyetla ka sena ka dipampiri tsa dipatlisiso le dingodilweng eseng feela ka ho fana ka tsebo le boiphihlelo ba rona, mme
- re eketse matsete a rona a ditjhelete

QETELLO

Qetellong, re mothating o nang le tshitiso e ngata thutong e phahameng mme o tswelang pele ho sitiswa ke Covid-19. Ha ho motho ya kgonang ho bolela esale pele ka botlalo bonnete ba setshwantsho se felletseng sa lefatshe la kamora Covid-19. Se molemohadi seo re ka se etsang, ke ho atolosa seo re seng re ntse re se tseba, eleng seo ke se arolelaneng le lona, mme re nahane ka se tlang ho tla. Afrika e maemong a matle a ho bona tse ding tsa ditshusumetso tsa Covid-19 tsa nakong e tlang di etsahala Karolong e ka Leboya ya Lefatshe. Sena se fana ka fensetere ya monyetla wa tlhahlobo ya kotsi le diphokotso kamoo ho ka kgonehang.

Ha re ntse re tswela pele ho ba le diphephetso tsa Covid-19 le ho lekola dinnete tsa rona tse ntjha, re hloka ho ananela hore le ha re bile le ditlamorao tse mpe tsa Covid-19, re fuwe motsotso o sa tlwaelehang ka nako wa ho "ntjhafatsa meralo ya rona" ha ho tluwa diyunivesithing tsa Afrika le karolo ya tsona le tshusumetso kontinenteng.